

Průběžná zpráva o předsudečném násilí

1. 4. – 30. 6. 2022

In IUSTITIA, o.p.s.

Shrnutí

Základní charakteristiky předsudečných incidentů

In IUSTITIA zjistila v druhém kvartálu roku 2022 **19 předsudečných incidentů**, které se staly na území Česka. Ve srovnání s předchozím kvartálem se jedná o pokles o 20 incidentů. V posledním kvartálu 2021 bylo zaznamenáno 18 incidentů.

Celkově se terčem předsudečného násilí stávali lidé především z důvodu **sexuální orientace a genderové identity a národnosti (romské, ruské a ukrajinské)**.

Mezi ohroženými skupinami se objevují zejména lidé s jinou než heterosexuální orientací a cisgenderovou identitou a lidé s jinou národností nebo s migrantským či uprchlickým statutem.

Předsudečné násilí bylo zaznamenáno především v domově oběti a dopravních prostředcích. K útokům docházelo převážně v Praze.

Právní vývoj

Účinnosti nabyla novela některých trestních zákonů, kterou došlo mj. k zavedení nového trestného činu účasti na nestátní ozbrojené skupině a zpřísnění podmínek pro přiznávání peněžité pomoci obětem trestných činů.

Peněžitá pomoc od státu bude nově pokrývat pouze ztrátu na výděлку a náklady spojených s léčením.

K poslancům zaměřila novela občanského zákoníku a některých dalších zákonů, jejímž cílem je změnit zákonnou definici manželství tak, aby manželství mohly uzavřít také dvě osoby stejného pohlaví.

ESLP konstatoval porušení Úmluvy ze strany Bulharska a Arménie, a to v souvislosti s homofobně motivovanými útoky. Oba státy porušily právo na účinné vyšetřování homofobní pohnutky.

Ústavní soud vydal další zamítavý nález ve věci rodného čísla osoby, která se identifikovala s odlišným genderem, ale neprošla chirurgickou změnou pohlaví.

Ústavní soud se v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1993/21 blíže vyjádřil k otázce odepření výpovědi svědkem z okruhu osob blízkých.

Společenské ovzduší

Politici na celostátní i regionální úrovni útočili na romské uprchlíky, obviňovali je z kriminality nebo zneužívání českému sociálního systému kvůli dvojímu občanství (ukrajinskému a maďarskému). Později se ukázalo, že dvojí občanství měl jen zlomek z nich a policie zvýšenou kriminalitu v místech jejich přechodného pobytu neevidovala. Přesto byli romští uprchlíci z mnoha českých měst vyháněni a museli přespávat v nevyhovujících podmínkách.

Ombudsman Stanislav Křeček odebral na konci června své zástupkyni Monice Šimůnkové veškerou agendu. Šimůnková v médiích uvedla, že důvodem byly její názory.

Ministerstvo vnitra zveřejnilo další výroční zprávu o extremismu a předsudečné nenávisti. Vyplývá z ní, že v roce 2021 byl hlavním tématem xenofobně-populistických subjektů boj proti tzv. covidové totalitě.

Předseda SPD Tomio Okamura útočil na válečné uprchlíky z Ukrajiny po ruské invazi. Označoval je za „nepřízpůsobivé“ a tvrdil, že kvůli ukrajinským žákům klesne kvalita výuky na českých školách.

Podle zástupkyně ombudsmana Šimůnkové policie několikrát pochybila při zatýkání Roma Stanislava Tomáše, který při zákroku v červnu 2021 zemřel.

OBSAH

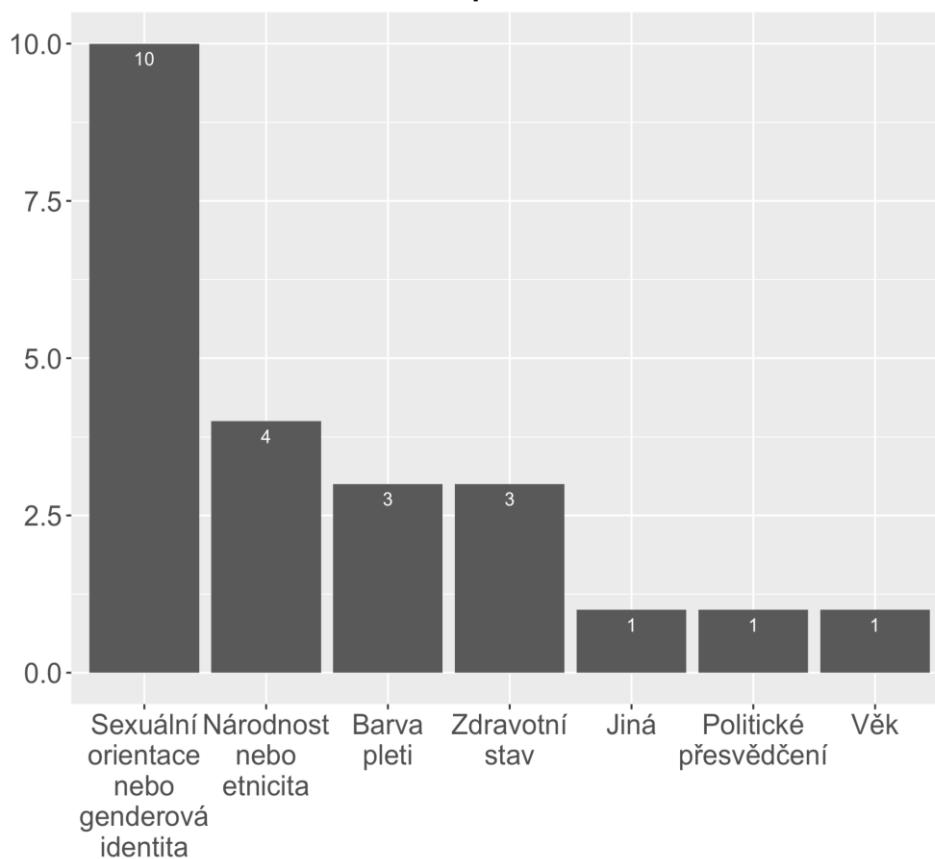
ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY PŘEDSUDEČNÝCH INCIDENTŮ.....	4
POHNUTKA PACHATELŮ.....	4
FORMA ÚTOKU A ZPŮSOBENÉ ŠKODY.....	5
LOKALITA A KRAJ INCIDENTŮ.....	6
VÝZNAMNÉ ZAZNAMENANÉ PŘÍPADY.....	9
„DRŽTE HUBY A KROK BUZNY PRAŠIVÝ“.....	9
„FUJ, CO TO JE?“.....	9
NAPADENÍ UKRAJINSKY MLUVÍCÍHO.....	9
PRÁVNÍ VÝVOJ.....	10
LEGISLATIVNÍ VÝVOJ.....	10
JUDIKATURA.....	13
VÝZNAMNÉ PRÁVNÍ OTÁZKY.....	18
SPOLEČENSKÉ OVZDUŠÍ.....	20
POLITICKÁ REPREZENTACE.....	20
MÍSTNÍ SAMOSPRÁVA.....	21
KRAJNÍ PRAVICE.....	23
BEZPEČNOSTNÍ SLOŽKY.....	24
MÉDIA A KULTURA.....	24
VEŘEJNOST.....	25
POZNÁMKY K METODOLOGICKÝM CHARAKTERISTIKÁM TÉTO ZPRÁVY.....	27

Základní charakteristiky předsudečných incidentů

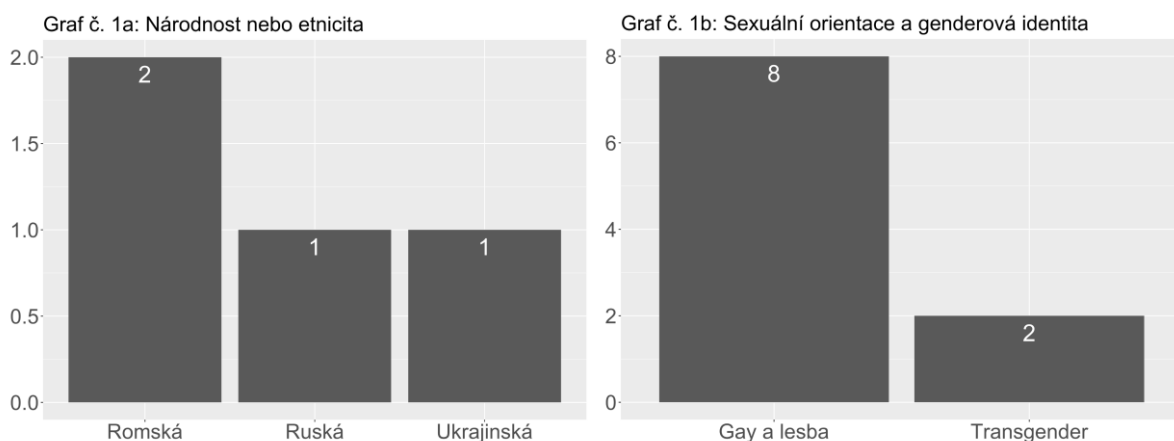
Pohnutka pachatelů

Nejvíce případů bylo motivováno sexuální orientací a genderovou identitou (10 případů). Čtyři útoky byly spáchány pro národnost a etnicitu. Tři útoky byly provedeny kvůli barvě pleti a další tři kvůli zdravotnímu stavu. Po jednom případě bylo zaznamenáno v kategorii politické přesvědčení, věk a jiná (uprchlický/migrantský status).

Graf č. 1: Struktura pohnutek incidentů

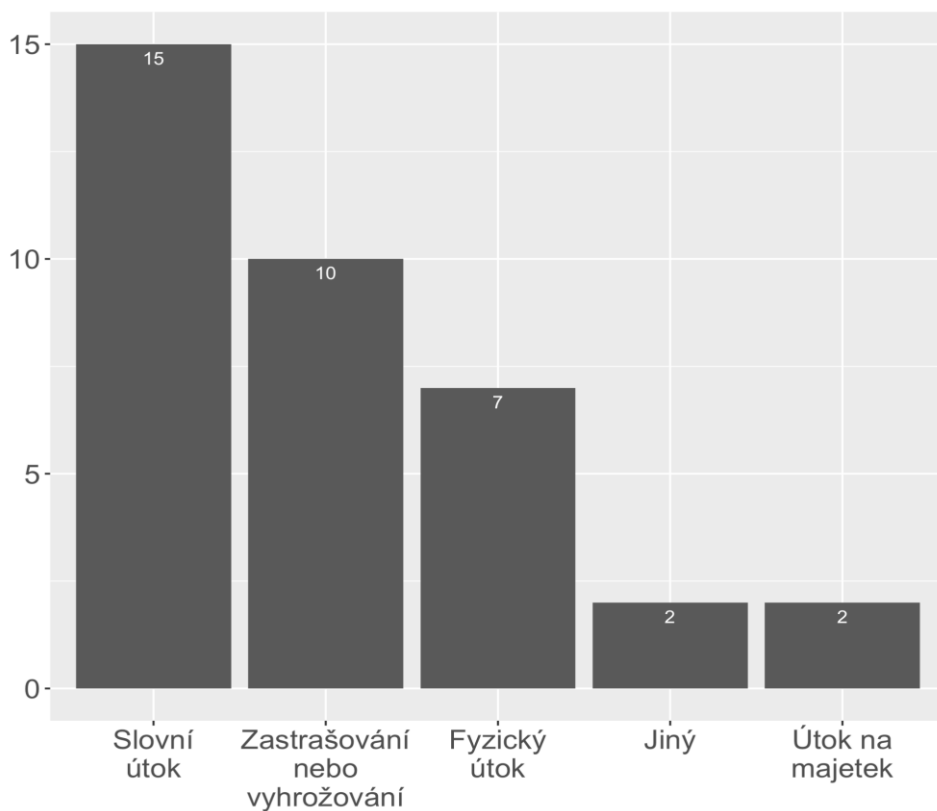
Co se týče národnosti a etnicity, ve dvou případech se jednalo o romskou národnost a ve zbývajících o ruskou a ukrajinskou. Pohnutku sexuální orientace a genderové identity můžeme v osmi případech specifikovat jako útoky proti gayům a lesbám, ve dvou jako útok proti transgender osobám.

Forma útoku a způsobené škody

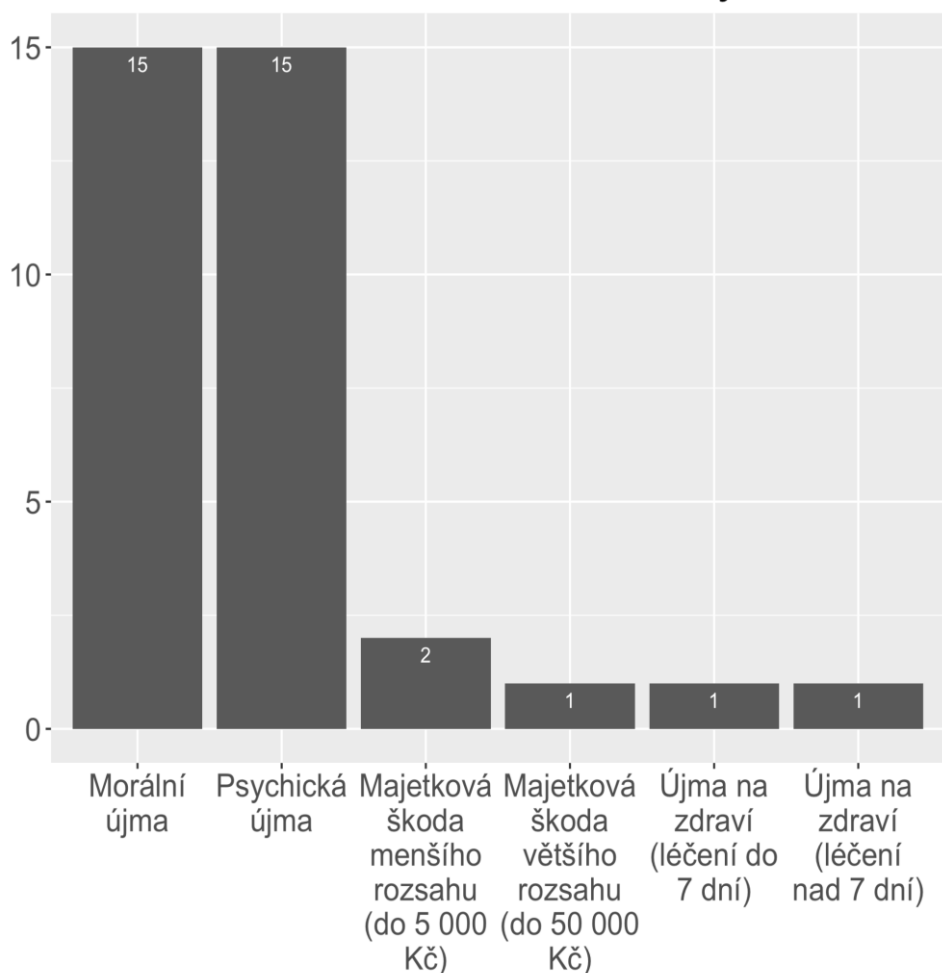
Nejčastější formou byl ve vymezeném období slovní útok (15 případů). Na druhém místě se umístilo zastrašování nebo vyhrožování (10 případů). Dále jsme zaznamenali sedm případů fyzického útoku a dva jiné útoky. Zaznamenány byly též dva útoky na majetek.

Graf č. 2: Struktura forem útoku

Formám útoku částečně odpovídají i způsobené škody. Nejčastěji se objevovala morální újma (15 případů), psychická újma (15 případů) a majetková škoda do 5 000 Kč (2 případy). Po jednom případě se objevila újma na zdraví (léčení do 7 dní), újma na zdraví (léčení více než 7 dní) a majetková škoda do 50 000 Kč.

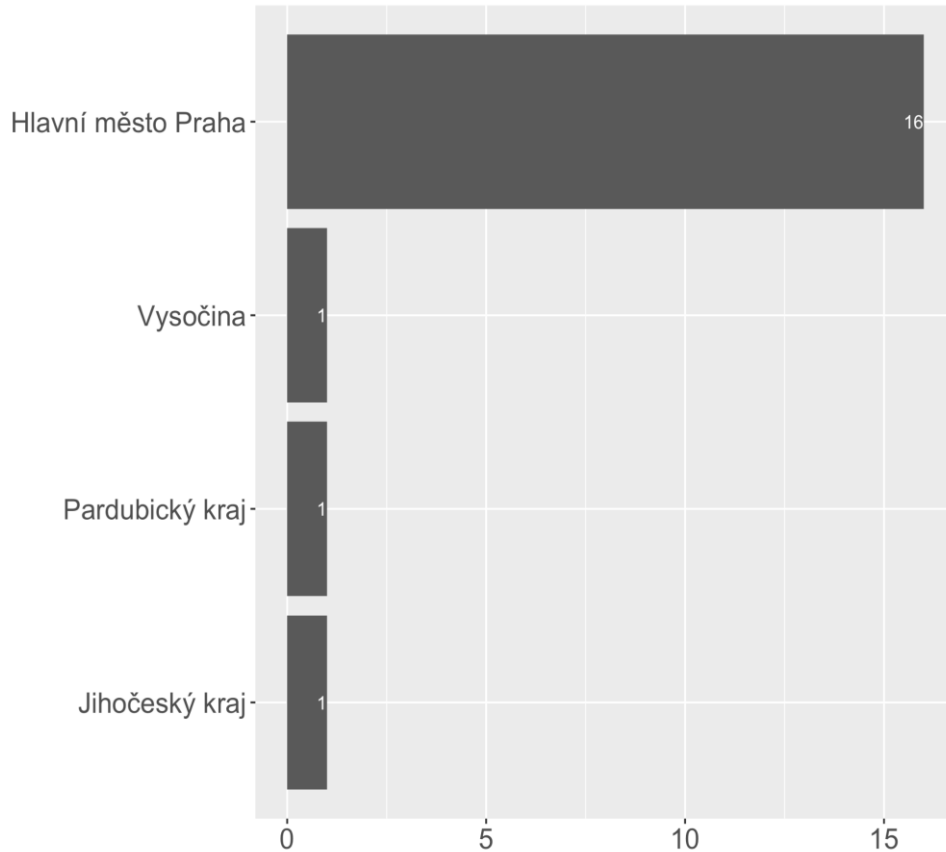
Graf č. 3: Struktura forem škody

Lokalita a kraj incidentů

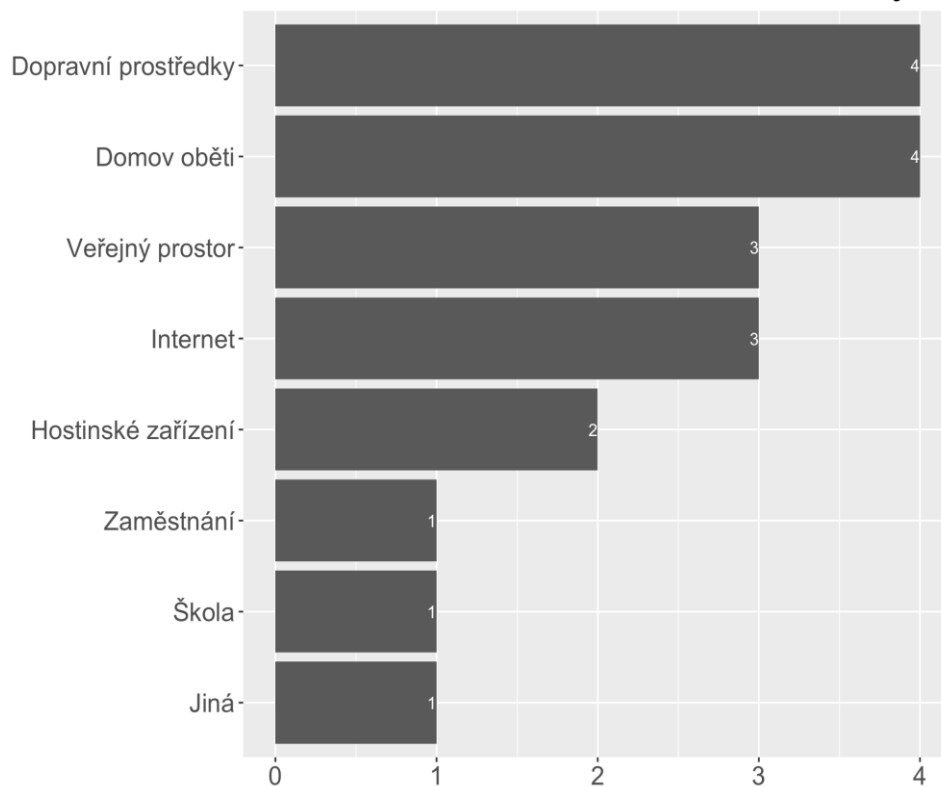
Na úrovni krajů bylo nejvíce útoků spácháno v hlavním městě Praze (16 incidentů). Po jednom incidentu bylo zaznamenáno v Pardubickém kraji, Jihočeském kraji a kraji Vysočina.

Graf č. 4: Počet incidentů dle kraje

Při pohledu na bližší charakteristiky prostředí, kde se incidenty odehrály, je rovněž patrná rozmanitost. Nejvíce útoků se stalo v domově oběti (4 incidenty) a dopravních prostředcích (4 incidenty). Tři incidenty se vyskytly ve veřejném prostoru a na internetu, dva v hostinském zařízení. Jeden se objevil ve škole, v zaměstnání a v jiné lokalitě.

Graf č. 5: Počet incidentů dle lokality

Významné zaznamenané případy

„Držte huby a krok buzny prašivý“

Nezisková organizace podporující LGBT+ lidi se stala terčem urážek na své chatové aplikaci. Útočník konkrétně pronesl: „Držte huby a krok buzny prašivý.“ Uvedený výrok se podílí na dehonestaci LGBT+ osob a podporuje nenávist vůči nim i organizacím, které je podporují.

„Fuj, co to je?“

Trans muž byl při jízdě metrem napaden skupinou teenagerů, kteří si k němu přisedli a začali jej urážet slovy jako: „Fuj, co to je, to je ženská nebo chlap?“ To se ještě bavili mezi sebou. Pak začali nadávat přímo jemu. Napadený tyto útoky ignoroval. Útočníci do něj proto začali strkat a ještě více omezovali jeho osobní prostor: přimačkávali ho ke zdi vozu a nenechali jej po několik stanic vystoupit. Útok skončil, až když útočníci vystoupili. Napadeného se nikdo ze spolucestujících nezastal.

Napadení ukrajinsky mluvícího

Pracovnice neziskové organizace oznámila fyzický útok na muže, který byl spáchán pro jeho ukrajinskou národnost. Útok byl popsán jako závažný, muž v důsledku napadení ztratil vědomí. Napadení měla zastavit česky mluvící žena, která si na napadeného lehla a vlastním tělem zabránila dalším ranám a kopům. Napadený se obrátil nejdříve na cizineckou, která ho odeslala do jiného města s tím, že musí navštívit Policii ČR v místě svého bydliště. Napadený se rozhodl podat trestní oznámení.

Právní vývoj

Legislativní vývoj

Vznik nového trestného činu účasti na nestátní ozbrojené skupině

Dne 18. 5. 2022 podepsal prezident Miloš Zeman novelu trestního zákoníku, zákona o obětech trestných činů a dalších zákonů (sněmovní tisk 86 ve znění pozměňovacích návrhů přijatých Poslaneckou sněmovnou), která nabyla účinnosti dne 28. 6. 2022. Novelou došlo zaprvé k uzákonění nového trestného činu účasti na nestátní ozbrojené skupině zaměřené na působení v ozbrojeném konfliktu (ustanovení § 321a trestního zákoníku). Tento doplňuje již dřívější trestný čin služby v cizích ozbrojených silách, a nově tak bude možné postihnout i činnosti ve prospěch povstaleckých skupin a dalších nestátních aktérů, kteří se účastní ozbrojeného konfliktu a které nelze podřadit přímo pod ozbrojené síly jiného státu. Trestná bude již i samotná cesta do jiného státu nebo návrat do Česka ze zahraničí za účelem účasti na takové nestátní ozbrojené skupině. Zadruhé novela mění trestní zákoník v souvislosti s kybernetickou kriminalitou – zavádí novou definici počítačového systému a upravuje některé trestné činy páchané v kyberprostoru.

Rozporuplné změny v přiznávání peněžité pomoci obětem trestných činů

Co je pro oběti předsudečné nenávisti podstatnější, novela také mění podmínky pro přiznávání peněžité pomoci obětem trestných činů. Podle důvodové zprávy bylo cílem navrhované změny upřesnit právní úpravu v tom smyslu, že pro vyplacení peněžité pomoci je vždy nutné, aby oběti byla trestným činem způsobena zhoršená sociální situace. Proto v původním § 28 odst. 3 zákona o obětech trestných činů uvedená slova „škoda je vyšší, než jaká byla“ byla nahrazena slovy „ztráta na výdělku nebo vzniklé náklady spojené s léčením jsou vyšší, než jaké byly“. Předkladatelé novely (v tomto případě vláda) zároveň navrhovali, aby byl zcela zrušen odstavec 2 daného ustanovení, který zavazoval správní orgán rozhodující o žádosti o peněžitou pomoc k tomu, aby poskytoval obětem peněžitou pomoc v částce, která byla oběti přiznána jako náhrada škody nebo nemajetkové újmy pravomocným odsuzujícím rozsudkem, a to až do výše 200 000 Kč. To nakonec vládě neprošlo a Sněmovna schválila pozměňovací návrh, kterým došlo pouze k přeformulování odstavce 2 následovně:

„Oběť nemusí prokazovat ztrátu na výdělku a náklady uvedené v odstavci 1 písm. a), b) nebo d), pokud o jejich výši již bylo rozhodnuto pravomocným rozsudkem.“

Oběť má tedy i nadále možnost odkázat na pravomocný rozsudek z trestního řízení místo toho, aby před správním orgánem prokazovala vznik újmy v konkrétní výši. Nově tak však může učinit pouze v rozsahu, v jakém bylo pravomocným rozsudkem rozhodnuto o náhradě ztráty na výdělku či nákladů spojených s léčením. Došlo tak ke zhoršení postavení obětí ve srovnání se předchozím stavem, kdy se nově již nemůže jednat o jiné typy újmy, které rozlišuje občanský zákoník, například o nemajetkovou újmu spočívající v duševních útrapách způsobených trestným činem.

Na druhou stranu došlo ke zlepšení postavení jedné konkrétní skupiny obětí, a to nezletilých obětí trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Ty mohou nově žádat o peněžitou pomoc v delší lhůtě než dříve, a to do 2 let ode dne, kdy taková osoba nabyla zletilosti, nebo do 5 let od spáchání trestného činu, skončí-li tato lhůta později.

Zmíněná novela dále ve vztahu k zákonu o obětech trestných činů vymezuje další dva okruhy osob, jimž jsou subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestným činům nově povinny poskytovat odbornou pomoc. Jedná se o tzv. dotčené osoby blízké (tedy osoby blízké obětem, kterým vznikla v důsledku spáchání trestného činu na oběti škoda nebo nemajetková újma) a tzv. dotčené právnické osoby (tedy právnické osoby, na kterých byl spáchán trestný čin na základě zneužití údajů umožňujících jejich identifikaci).

Problematická novela autorského zákona

V případě dalších novel trestněprávních předpisů, o nichž jsme referovali v předchozí kvartální zprávě a které se aktuálně nacházejí v Poslanecké sněmovně, nedošlo v mezidobí k žádnému významnému posunu. Za zmínku snad stojí jen návrh novely autorského zákona, trestního zákoníku a dalších zákonů (sněmovní tisk 31) a jeden z pozměňovacích návrhů k němu – č. 752. Daný pozměňovací návrh vkládá do nového § 47 autorského zákona¹ nový odstavec ve znění:

¹ Paragraf vymezuje výjimky, kdy poskytovatel služby pro sdílení obsahu online není odpovědný za neoprávněné sdělování díla veřejnosti.

„(4) Poskytovatel služeb pro sdílení obsahu online nemá obecnou povinnost dohlížet nad obsahem ukládaným uživateli jeho služby.“

Autorka z koalice PirSTAN svůj pozměňovací návrh odůvodňuje tím, že „jde o explicitní deklaraci, že dílčí povinnosti ukládané poskytovatelům služeb novelou autorského zákona nevedou k povinnosti aktivně sledovat a filtrovat veškerý obsah, který na platformu uživatelé nahrají.“

Dle našeho názoru se jedná o problematický návrh. Jednak povinnosti mohou být ukládány pouze na základě zákona a v jeho mezích, takže takto negativně vymezené ustanovení je nadbytečné. Jednak může vést k nesprávným interpretacím vzbuzujícím mylný dojem, že poskytovatelé obsahu nemají žádnou odpovědnost za obsah ukládaný uživateli na jejich platformě.

Manželství pro všechny míří k poslancům

Nakonec je třeba zmínit také nově navrhovanou novelu občanského zákoníku a některých dalších zákonů, která pod označením sněmovního tisku 241 zamířila dne 7. 6. 2022 k poslancům. Cílem novely je zejména změnit zákonnou definici manželství. Zatímco v současnosti je podle § 655 občanského zákoníku manželstvím „trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon“, nově by se měla slova „muže a ženy“ v této definici nahradit slovy „dvou lidí“. Osoby stejného pohlaví by tak, pokud bude návrh zákona schválen, nově mohly namísto registrovaného partnerství uzavřít přímo manželství se všemi právy a povinnostmi z toho vyplývajícími. Došlo by tedy konečně ke zrovnoprávnění formálních svazků gayů a leseb s formálními svazky heterosexuálních párů.

Obdobný návrh zákona Poslanecká sněmovna projednávala již v předcházejícím volebním období, jeho projednávání až do konce se však nestihlo. Nyní tak návrh na uzákonění manželství pro všechny podalo opětovně několik zákonodárců, kdy jej symbolicky podepsal vždy jeden poslanec z pěti poslaneckých klubů: STAN, TOP 09, Pirátské strany, ODS a ANO.² Očekává se však volné hlasování³, a tak není zřejmé, kolik poslanců skutečně návrh podpoří. Předpokládá se, že

² <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/manzelstvi-i-pro-lidi-stejneho-pohlavi-nikoho-neomezil-uvodli-autori-novely/2216989>

³ <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/snemovna-se-bude-znovu-zabyvat-navrhem-na-manzelstvi-pro-vsechny/2213578>

jeho projednávání budou provázet bouřlivé debaty, prezident republiky Miloš Zeman již dopředu avizoval, že by zákon, který by umožnil uzavírat manželství lidem stejného pohlaví, vetoval.⁴

Judikatura

Rozsudek ESLP Stoyanova v. Bulgaria 56070/18

Evropského soudu pro lidská práva se dne 14. 6. 2022 opět vyslovil k otázce posuzování předsudečné pohnutky při ukládání trestu v trestním řízení. V dané věci tři muži napadli mladého muže, jelikož si mysleli, že vypadá jako homosexuál. Zbili jej a následně uškrtili k smrti. Pachatelé v minulosti napadli několik lidí ze stejného důvodu.

Ačkoli byl v dané věci jasně prokázán homofobní motiv, soud jej ve výsledku adekvátně nezohlednil. Dva z útočníků byli odsouzeni a shledáni vinnými z vraždy. Jako jediná přitěžující okolnost jim bylo ale přičteno, že oběť zabili obzvláště bolestivým způsobem. Soud navíc obžalovaným uložil tresty odnětí svobody ve výši deseti a čtyř a půl let vězení, což jsou tresty nižší než zákonem stanovené minimum. Třetí útočník byl v rámci trestního řízení pouze v pozici svědka.

Neadekvátní trest byl udělen mimo jiné proto, že v Bulharsku nebyly nenávist a předsudky vůči určité osobě na základě její skutečné nebo domnělé sexuální orientace stanoveny právem jako přitěžující okolnosti ani jinak zohledněny ve skutkových podstatách trestných činů. Klíčovou otázkou pro ESLP tak bylo, zda bulharské trestní právo a jeho aplikace vnitrostátními soudy umožnily přiměřeně reagovat na tento motiv.

Národní soudy jasně prokázaly, že útok byl motivován nepřátelstvím útočníků vůči lidem na základě jejich sexuální orientace. Z tohoto zjištění však nebyly vyvozeny žádné právní důsledky. Takovýto výsledek byl způsoben především tím, že národní trestní právo neposkytuje soudům dostatečnou oporu a nástroje pro řešení podobných případů nebo praxí samotných soudů při výkladu a aplikaci příslušných ustanovení zákona.

ESLP v dané věci jednohlasně rozhodl, že došlo k porušení článku 14 společně s článkem 2 Úmluvy s tím, že se jedná o systémový problém. Bulharsko tedy selhalo při plnění své povinnosti zajistit,

⁴ <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/zeman-by-vetoval-zakon-umoznujici-manzelstvi-lidem-stejneho-pohlavi/2216429>

aby smrtící útoky motivované nepřátelstvím vůči skutečné nebo předpokládané sexuální orientaci obětí nezůstaly bez odpovídající reakce.

Rozsudek ESLP Oganezova v. Armenia - 71367/12 a 72961/12

I v tomto rozhodnutí se ESLP zabýval zohledňováním homofobních pohnutek. Stěžovatelka v dané věci je známou členkou arménské LGBT+ komunity a podílela se na prosazování práv LGBT osob ve své zemi i na mezinárodní úrovni. Stěžovatelka spoluvlastnila a řídila bar v centru Jerevanu. Tento bar byl místo, kde se scházeli členové LGBT+ komunity.

Stěžovatelka se stala předmětem online nenávistné kampaně, zastrašování a vyhrožování na základě své sexuální orientace. To vyvrcholilo žhářským útokem na výše zmíněný bar v květnu 2012. Po tomto útoku se bar i stěžovatelka osobně staly terčem pokračující agrese. Stěžovatelka byla vystavena výhrůžkám smrti, fyzickému mobbingu a dalším projevům nenávisti. Vývoj situace dovedl stěžovatelku k tomu, že trvale opustila Arménii, kde žila celý svůj život a měla zde své rodinné a sociální vazby. V červnu 2012 odjela stěžovatelka do Švédska, kde požádala o azyl na základě pronásledování kvůli své sexuální orientaci.

Daný případ měl dvě roviny. Jednak stěžovatelka tvrdila, že úřady neprovedly účinné vyšetřování žhářského útoku a nevzaly v úvahu jeho homofobní motiv. Dále tvrdila, že ji úřady neochránily a nevyšetřily následné homofobní útoky na klub a hrozby a obtěžování vůči její osobě.

ESLP se jasně vyslovil, že ve světle důkazů mu předložených je zřejmé, že chování pachatelů žhářského útoku a osob zapojených do následného obtěžování bylo předem promyšlené a motivované homofobní zaujatostí. Cílem útoků bylo zjevně vystrašit stěžovatelku, aby upustila od svého veřejného vystupování na podporu LGBT+ komunity. Toto ale nebylo státními orgány řádně zohledněno. Dále policie při vyšetřování žhářského útoku neprovedla žádné vyšetřovací úkony. To znamená, že nevyslechla žádné svědky ani neprozkoumala místo činu. Pochybení státních orgánů bylo patrné i z faktu, že stát často svá tvrzení nedokázal podložit důkazy.

Dalším pochybením státních orgánů bylo podle ESLP to, že policie nezareagovala správně a včas na stěžovatelčinu žádost o ochranu. Policie zavedla ochranná opatření až více než týden poté, co stěžovatelka požádala o ochranu. Tato opatření byla navíc přerušena pouze o pět dní později, aniž by existovaly známky toho, že by pro to byl důvod.

Po žhářském útoku se stěžovatelka stala terčem mnoha slovních útoků především na internetu. Některé projevy obsahovaly přímé výzvy k násilí, včetně toho, že „by měla být upálena“ nebo „posazena do elektrického křesla“, že „[žháři] měli dát [žadatelku] dovnitř a poté [klub] zapálit“ a tak dále.

Arménský trestní zákoník, který kriminalizoval podněcování k nenávisti, se nezmiňoval o sexuální orientaci a genderové identitě. Tyto slovní útoky tak nebyly ze strany státních orgánů vyšetřovány ani potrestány.

Žhářský útok byl poté vyšetřovacími orgány a následně i soudy řešen jako běžný trestný čin žhářství a fakticky ignoroval nenávistný charakter trestného činu z hlediska právních důsledků. Ačkoli tak byl v tomto případě motiv nenávisti vůči LGBT+ komunitě zjevný od samého počátku, byl trestný čin označen pouze za „úmyslné poškození majetku“, tedy stejně jako trestný čin bez homofobní pohnutky. Vnitrostátní trestní legislativa totiž nestanovila, že by diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity měla být považována za předsudečný motiv a přitěžující okolnost při spáchání trestného činu.

Vzhledem k okolnostem případu bylo nezbytné, aby se příslušné vnitrostátní orgány přiměřeně zabývaly otázkou diskriminace motivující žhářský útok na bar. To však neučinily. Podle judikatury ESLP je však v podobných případech vyžadována aplikace vnitrostátních trestněprávních mechanismů schopných objasnit motiv s homofobním podtextem za násilným incidentem a identifikovat a případně adekvátně potrestat odpovědné osoby. Arménský právní řád však takovéto právní mechanismy neobsahoval.

Zohlednění předsudečné pohnutky je podle ESLP nezbytné. Pokud k tomuto ze strany donucovacích orgánů nedochází, znamená to, že předsudečné trestné činy padají na stejnou úroveň jako případy bez takového podtextu. Výsledná lhostejnost státních orgánů by se mohla rovnat oficiálnímu souhlasu se zločiny z nenávisti. Nerozlišování ve způsobu řešení zásadně odlišných situací může představovat neodůvodněný zásah neslučitelný s článkem 14 Úmluvy.

Stejně jako ve výše uvedeném rozhodnutí, Arménie selhala při plnění své povinnosti zajistit, aby útoky motivované nepřátelstvím vůči skutečné nebo předpokládané sexuální orientaci obětí nezůstaly bez odpovídající reakce. Orgány tak nesplnily svou pozitivní povinnost účinně vyšetřit,

zda žhářský útok, který byl motivován stěžovatelčinou sexuální orientací, nepředstavuje trestný čin spáchaný s homofobním motivem.

ESLP rovněž znovu potvrdil, že zahrnutí sexuální orientace nebo genderové identity do skutkové podstaty podněcování k nenávisti spolu s přidáním ustanovení, které stanoví, že homo/transfobní motivace představuje přitěžující okolnost pro jakýkoli běžný trestný čin, je nezbytné pro zajištění odpovídající úrovně ochrany LGBT+ osob.

ESLP konstatoval, že národní úřady nereagovaly adekvátně na homofobní nenávistné projevy, jichž byla stěžovatelka přímým cílem kvůli své sexuální orientaci. Dále považuje za prokázané, že úřady neposkytly stěžovatelce přiměřenou ochranu před homofobními útoky a nenávistnými projevy a neprovedly řádné vyšetřování. Došlo tedy k porušení článku 3 Úmluvy ve spojení s článkem 14.

Nález Ústavního soudu II.ÚS 2460/19

Ústavní soud opět rozhodoval ve věci změny rodného čísla pro osobu bez chirurgické změny pohlaví. Tentokrát ÚS rozhodoval o ústavní stížnosti, jíž se stěžovatelka domáhala zrušení několika rozhodnutí týkajících se její osoby a vyslovení, že těmito rozhodnutími byla dotčena její ústavně zaručená práva.

V nedávné době ÚS řešil související návrh na zrušení § 29 odst. 1 občanského zákoníku, § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách a § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel ve slovech „u žen zvýšené o 50,“, který byl k předmětné ústavní stížnosti připojen. Tento návrh byl soudem vyhodnocen jako nedůvodný.

Nepřekvapivě byla ústavní stížnost zamítnuta, jelikož ÚS vycházel ze své argumentace v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 2/20. Odůvodnění tohoto nálezu bylo téměř identické s tím předchozím a soud se opět soustředil čistě na změnu rodného čísla, nikoliv na změnu pohlaví nebo problematiku genderu.

Nález Ústavního soudu IV.ÚS 1993/21

Ústavní soud rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatelky, jejíž manžel a dcera zahynuli při tragické dopravní nehodě. Nehoda měla být způsobena nezajištěným kovovým odpadem, který vypadl z

vozíku automobilu jedoucího před vozidlem manžela stěžovatelky. Ten v důsledku této nečekané překážky havaroval a spolu se svou dcerou, která byla spolujezdcem, zemřeli.

V rámci trestního řízení bylo sporné, kdo byl skutečný pachatel přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Ve voze se totiž v době nehody nacházely tři osoby (obžalovaná, její manžel a jeho přítel). Ani jedna se k trestnému činu nepřiznala a všechny tři odmítly vypovědět ohledně toho, kdy vozidlo řídil. V trestním řízení tak nebylo dokázáno, kdo byl řidičem automobilu, který způsobil nehodu.

Kromě otázky, zda bylo porušeno právo stěžovatelky na účinné vyšetřování (což podle Ústavního soudu skutečně bylo), řešil ÚS i otázku odepření výpovědi svědkem podle § 100 odst. 2 č. 141/1961 Sb. zákona o trestním řízení soudním (trestní řád).

Problematické bylo odepření výpovědi kamarádem manžela obžalované, který odmítl vypovídat na základě § 100 odst. 2 trestního řádu. Dotyčný ale nebyl v žádném rodinném vztahu s obžalovanou, jednalo se pouze o kamaráda manžela obžalované. Svůj blízký vztah k obžalované dokládal pouze tím, že mu byl manžel obžalované svědkem na svatbě. Nižší soudy nicméně toto akceptovaly jako dostačující důvod pro odepření výpovědi.

K tomuto ÚS uvedl, že podle čl. 37 odst. 1 Listiny má každý právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Toto pravidlo je dále konkretizováno v trestním řádu, kdy je svědek oprávněn odepřít výpověď, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

ÚS zdůraznil, že k právu odepření výpovědi svědka nelze přistupovat pouze na základě tvrzení o blízkém vztahu. Pokud jde o osobu v poměru obdobném vztahu rodinnému, musí být soudem zkoumán konkrétní vztah mezi osobami, přičemž klíčovou podmínkou pro odepření výpovědi je, aby újmu jedné z osob právem pociťovala druhá osoba jako újmu vlastní. Musí zde tedy být silný citový vztah. Svědek musí existenci uvedeného vztahu, jeho kvalitu a hloubku i jeho trvání řádně vysvětlit a přesvědčivě odůvodnit.

ÚS v dané věci rozhodl, že soudy dostatečně neposoudily vztah mezi obžalovanou a dotyčným svědkem. Ze skutečnosti, že jde o kamaráda manžela obžalované, nelze bez dalšího vyvozovat blízký vztah, který by odůvodňoval odepření výpovědi.

Významné právní otázky

Sjednávání dohody o vině a trestu

Městský soud schválil dohodu o vině a trestu mezi státním zástupcem a pachatelem, který na podzim 2021 chtěl okrást postaršího muže v invalidním důchodu o hotovost. Potom, co mu je muž odmítl vydat, udeřil ho do obličeje a bodl nožem do břicha a do hrudníku. Muž s Bechtěrevovou chorobou v invalidním důchodu o pár dní později zemřel.

Ve věci bylo nařízeno hlavní líčení, kdy v jeho počátku obžalovaný se státním zástupcem městského státního zastupitelství uzavřel dohodu o vině a trestu, kterou následně městský soud schválil. Dle soudu se pachatel, který užil násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci a způsobil takovým činem smrt, dopustil zvláště závažného zločinu loupeže podle § 173 odst. 1, odst. 4 trestního zákoníku a byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 12 let ve věznici s ostrahou. Matka usmrceného muže se jako pozůstalá připojila k trestnímu řízení s nárokem na náhradu nemajetkové újmy. Městský soud jejímu nároku plně vyhověl a stanovil pachateli povinnost nahradit nemajetkovou újmu ve výši 500 000 Kč i s úroky z prodlení.

Rozsudek je již pravomocný. Zde v rámci sjednávání dohody o vině a trestu státní zástupce dbal zájmů poškozeného ve smyslu plné náhrady nemajetkové újmy způsobené trestným činem.

Zcela opačně státní zástupce konal v případě poškozené romské ženy, kterou v noci vzbudila podnapilá sousedka a s kamarádkou na ni zaútočily. Nejprve hlučily na chodbě, pak dlouze zvonily na domovní zvonek napadené a snažily se dostat k ní do bytu. Když otevřela dveře, začaly jí slovně napadat: „Tady Cikáni nebydlí!“, „Zalez, kundo černá!“. Napadená zavolala Policii ČR a vrátila se domů, kde spal malý syn. Než hlídka přijela, slyšela šramot v zámku a rány na okno. Ženy v nadávkách pokračovaly i po příjezdu policie. Později se ukázalo, že na něj házely vajíčka. Na druhý den zjistila, že má posprejované dveře nápisem „Cikán“. Až po přezkumu postupu policejního orgánu, který věc nejprve předal k projednání přestupku, byla na pachatelky podána obžaloba. Poškozená se k trestnímu řízení připojila s nárokem na náhradu nemajetkové újmy ve výši 10 000 Kč. Obě pachatelky byly trestním příkazem odsouzeny za přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1

trestního zákoníku, kdy i přes opakované snahy zmocněnkyně nebyla zohledněna předsudečná pohnutka obou žen. Jedna z nich podala odpor a ve věci bylo nařízeno hlavní líčení.

I zde, stejně jako v předchozím případě, došlo ke sjednávání dohody o vině a trestu mezi obžalovanou a státním zástupcem obvodního státního zastupitelství. Stalo se tak ještě před konáním hlavního líčení a hlavně zcela bez vědomí poškozené. To je v rozporu s § 175a odst. 2 trestního řádu, podle něž se o jednání vyrozumí poškozený, který výslovně neprohlásil, že se vzdává procesních práv, které mu zákon jako poškozenému přiznává, a poškozený se zároveň upozorní na možnost uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, jež mu byla trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo na jeho úkor získáno. Poškozená tak nemohla být na sjednávání dohody o vině a trestu přítomna a bylo jí tak odepřeno právo se k rozsahu a způsobu náhrady nemajetkové újmy vyjádřit. V případech, že by k řádnému vyrozumění o konání sjednávání dohody nedošlo a poškozený by se k jednání nedostavil, může se státní zástupce, který má při sjednávání dohody dbát na zájmy poškozeného, za poškozeného dohodnout s obviněným o rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení až do výše uplatněného nároku. K čemuž bohužel nedošlo. Přestože zde došlo v rámci využití institutu dohody o vině a trestu ke dvojímu pochybení ze strany státního zástupce, Obvodní soud v této podobě dohodu o vině a trestu schválil. Žena byla tudíž odsouzena za přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 trestního zákoníku k peněžitému trestu ve výši 30 000 Kč. Zde je na místě zmínit, že i tento typ odklonu v trestním řízení s sebou nese významná rizika ve směru k poškozeným a jejich právům v trestním řízení.

Společenské ovzduší

Politická reprezentace

Politici představitelé obhajovali odlišný přístup k romským uprchlíkům z Ukrajiny tím, že příchozí mají dvojí občanství (jedno maďarské), a proto se o ně nemůže postarat Česká republika, ale měli by o pomoc požádat maďarskou stranu. O velkém počtu romských uprchlíků s maďarským pasem mluvil jihomoravský hejtman Jan Grolich, moravskoslezský hejtman Ivo Vondrák i ministr vnitra Vít Rakušan.⁵ Jihočeský hejtman Martin Kuba a pardubický hejtman Martin Netolický hovořili přímo o zneužívání sociálních dávek romskými uprchlíky.⁶ V polovině června se ale ukázalo, že z 5 000 prověřovaných uprchlíků má maďarské občanství jen 150 lidí.⁷

Proti rozlišování uprchlíků podle barvy pleti se vymezila nová zmocněnkyně vlády pro lidská práva Klára Laurenčíková.⁸ S ministrem Rakušanem a ministrem práce a sociálních věcí Marianem Jurečkou jednala o pomoci ukrajinským Romům zastřešující organizace RomanoNet.⁹ Představitelé RomanoNet k činnosti vyzvali i premiéra Petra Fialu.¹⁰ Neschopnost vlády řešit situaci romských uprchlíků kritizoval také ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům Martin Rozumek, jehož zaměstnanci poskytovali pomoc právě uprchlíkům z řad Romů, kteří byli nuceni přespávat na pražském nádraží.¹¹

Složité situace romských uprchlíků z Ukrajiny zneužil také prezident Miloš Zeman. Řekl, že k neromským uprchlíkům z Ukrajiny se staví pozitivně, oproti např. uprchlíkům z muslimského světa, kteří jsou prý „ekonomickými migranty“. Ukrajinci podle něj jazykově i svými křesťanskými

⁵ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/nafovknuta-bublina-kolem-romu-s-madarskymi-pasy-splaskla.z-vice-jak-5-tisic-proverovanych-melo-madarskych-pas-pouze-150>

⁶ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/hejtman-kuba-z-vladni-ods-a-netolicky-z-cssd-tvrdi-ze-do-cr-prichazi-romove-z-ukrajiny-kteri-zneuzivaji-pomoc-ceske>

⁷ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/nafovknuta-bublina-kolem-romu-s-madarskymi-pasy-splaskla.z-vice-jak-5-tisic-proverovanych-melo-madarskych-pas-pouze-150>

⁸ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/klara-simackova-laurencikova-chci-se-vyrazne-vymezit-proti-rozlisovani-mezu-uprchliky-na-zaklade-jejich-rasy>

⁹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/video-zastupci-zastresujici-organizace-romanonet-jednali-o-soucasne-situaci-s-ministrem-prace-marianem-jureckou.pred-tim-se>

¹⁰ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/romske-neziskovky-a-clenove-romske-rady-vyzvali-premiera-ke-krizovemu-jednani-o-pomoci-romskym-uprchlikum-z-ukrajiny>

¹¹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/reditel-opu-martin-rozumek-pokud-vlada-nezacne-resit-situaci-romskych-uprchliku-na-hlavnim-nadrazi-prestaneme-tam-pomahat>

kořeny spadají do našeho kulturního okruhu. Výjimku podle prezidenta tvoří romští uprchlíci z Ukrajiny, kterých je asi 2 000 a jsou prý rovněž ekonomickými migranty.¹²

Dubnový Mezinárodní den Romů v České republice připomněla zástupkyně ombudsmana Monika Šimůnková¹³ a někteří vládní politici. Slovenská prezidentka se u této příležitosti setkala s romskými studenty.¹⁴ Prezident Zeman nebo ombudsman Stanislav Křeček k této příležitosti tradičně mlčeli.

Ombudsman vydal výroční zprávu. Neziskové organizace navrhují ale poslancům, aby zprávu vzhledem k dlouhodobým diskriminačním a nenávistným výrokům ombudsmana nepřijali.¹⁵

Ombudsman Křeček odebral na konci června své zástupkyni Monice Šimůnkové veškerou agendu. Šimůnková v médiích uvedla, že důvodem byly její názory. Zatímco zástupkyně např. dlouhodobě upozorňuje na diskriminaci Romů, Křeček tento problém bagatelizuje nebo dokonce popírá.¹⁶ Premiér Fiala požadoval po Křečkovi vysvětlení tohoto kroku, další koaliční politici ombudsmanovo rozhodnutí tvrdě kritizovali.¹⁷

Místní samospráva

Kraje nezvládaly integraci romských uprchlíků. V ostravském přijímacím středisku na výstavišti Černá louka byli romští uprchlíci segregováni od neromských. V centru se museli pohybovat v oddělených prostorách a na toaletu museli chodit pouze s doprovodem zaměstnanců nebo dobrovolníků střediska. Moravskoslezský hejtmán Vondrák obviňoval romské uprchlíky z krádeží,

¹² <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/milos-zeman-oznacil-2-tisice-romskych-uprchliku-z-ukrajiny-za-ekonomicke-migranty>

¹³ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/romove-mohou-byt-hrdymi-evropany.predsedyne-evropskeho-parlamentu-upozornila-na-rostouci-anticiganismus-a-poprala-romum-k>

¹⁴ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/slovenska-prezidentka-zuzana-caputova-se-u-prilezitosti-mezinarodniho-dne-romu-setkala-s-romskymi-studenty>

¹⁵ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/ombudsman-krecek-vydal-vyrocní-zprávu.neziskove-organizace-vyzvaly-poslance-aby-ji-odmitli-vzit-na-vedomi>

¹⁶ https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ombudsman-spor-krecek-monika-simunkova-zastupkyne_2207221715_mst

¹⁷ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/ombudmsan-krecek-tvrde-narazil.premier-fiala-zada-vysvetleni-dalsi-koalicni-politici-kritizuji-rozhodnuti-odebrat-simunkove>

ačkoliv policii nic podobného nikdo nenahlásil.¹⁸ Zástupkyně ombudsmana Šimůnková ostravský postup odsoudila.¹⁹

Podobně na Romy z Ukrajiny zaútočili i litvínovští radní, podle kterých musela na ubytovnu v Janově kvůli uprchlíkům opakovaně vyjíždět policie, což ale sami policisté popřeli.²⁰

Starostka Bíliny Zuzana Schwarz Bařtipánová napsala řediteli Správy uprchlických zařízení Pavlu Bacíkovi, že město odmítá ubytovat romské ženy a děti prchajících před válkou. Romské uprchlíky označila jako nepřizpůsobivé.²¹

V Brně nocovaly rodiny romských uprchlíků v blízkosti nádraží. Vedení Brna je odsunulo asi o dvě stě metrů dál. Primátorka Markéta Vaňková to hájila i tím, že se tak „zvýší komfort Brňanů“. ²² Tábor pro ukrajinské Romy vznikl i za Brnem.²³ Ženy a děti tam ale spaly na zemi v mokrých stanech. Vedení Brna se hájilo tím, že tábor neslouží k ubytování.²⁴

Také v Pardubicích umístili 40 romských rodin do stanů na okraji města. Část jich ovšem zůstala bezprizorně v centru a pomohli jim až aktivisté, kteří jim zajistili ubytování v Hradci Králové.²⁵

Situace byla kritická i na pražském Hlavním nádraží a ani některé městské části nechtěly umožnit zbudování provizorního bydlení pro uprchlíky na svém území.²⁶ Primátor Zdeněk Hřib proto požadoval, aby vláda začala uprchlíky přerozdělovat mezi jednotlivými kraji.²⁷ Podle zástupkyně

¹⁸ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/romsti-uprchlici-z-ukrajiny-meli-byt-v-ostravskem-centru-segregovani-od-ostatnich-uprchliku-dochazelo-pry-i-k>

¹⁹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/monika-simunkova-zachazeni-se-skupinou-romskych-uprchliku-v-ostrave-popsane-romea.cz-rozhodne-neni-v-poradku>

²⁰ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/vedeni-mesta-litvinov-zautocilo-na-romske-uprchliky-ubytovane-v-litvinovske-janove.situaci-tam-pry-musi-opakovane-resit>

²¹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/bilina-jen-pro-bile-uprchliky-z-ukrajiny-romske-zeny-a-deti-tady-nehceme-ovedla-v-otevrene-rasistickem- stanovisku>

²² <https://denikn.cz/894164/brno-odsunulo-romske-matky-s-detmi-z-ukrajiny-dal-od-nadrazi-pro-zvyseni-komfortu-brnanu-rika-primatorka/?ref=list>

²³ <https://denikn.cz/891993/za-brnem-vznika-uprchlicky-tabor-uprostred-niceho-pujdou-sem-ukrajinsti-romove/?ref=inc>

²⁴ <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/uprchlicky-tabor-v-brne/r~a06da25ee89c11eca873ac1f6b220ee8/>

²⁵ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pardubicky-kraj-umistili-40-romskych-uprchliku-na-okraj-pardubic-do-provizornich- stanu.dalsi-nechal-bez-pomoci-v-centru>

²⁶ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/romske-uprchliky-z-ukrajiny-tady-nehceme-krici-starostka-ods-z-prahy-5.stejne-tak-se-nelibi- stanove-mestecko-v-malesicich>

²⁷ https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/primator-zdenek-hrib-romsti-uprchlici-prazske-hlavni-nadrazi_2205200010_gen

ombudsmana Šimůnkové v pražském koordinačním centru pro pomoc uprchlíkům byli romští uprchlíci diskriminováni.²⁸ V souvislosti se situací na Hlavním nádraží volali po systémovém řešení i dobrovolníci z Iniciativy Hlavák, kteří systém pomoci pro romské uprchlíky označili za nespravedlivý, restriktivní a nedůstojný.

Hejtmani odmítli i většinu objektů, o kterých chtěl ministr vnitra Rakušan jednat jako o možných místech pro ubytování ukrajinských Romů prchajících před válkou.²⁹

V Liberci ocenili na konci června u příležitosti Týdne Romů Melodia pět romských osobností: Danu Hruškovou, Petra Ščuku, Jana Kima, Evu Gáborovou a Jana Kanaloše. Oceněné vybrali lidé z romské komunity.³⁰ V Liberci také 8. dubna 2022 zavlála romská vlajka u příležitosti Mezinárodního dne Romů.³¹ Romskou vlajku vyvěsili i v Jihlavě.³²

Krajní pravice

Policie začala stíhat kulturistu Filipa Grznára za to, že ve svých videích schvaloval invazi Ruska na Ukrajinu a přál si válku také v České republice. Grznár byl už v minulosti souzen za to, že na videu veřejně schvaloval vraždu Roma v Chomutově a vyhrožoval vyvražděním dalším Romům.³³

Ministerstvo vnitra zveřejnilo další výroční zprávu o extremismu a předsudečné nenávisti. Vyplývá z ní, že v roce 2021 byl hlavním tématem xenofobně-populistických subjektů boj proti tzv. covidové totalitě. Ve zprávě se rovněž píše, že extremisté mohou cíleně vyvolávat rozbroje ve společnosti a narušovat prozápadní vazby ČR. Zpráva opět zmiňuje sněmovní hnutí SPD.³⁴

²⁸ <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kancelar-ombudsmana-v-prazskem-centru-pomoci-ukrajine-diskriminovali-romy-204083>

²⁹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/hejtmani-shodili-ze-stolu-vetsinu-budov-pro-ubytovani-romskych-uprchliku-z-ukrajiny.s-ministrem-vnitra-se-shodli-jen-na>

³⁰ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/v-liberci-ocenili-pet-romskych-osobnosti.vybrala-je-romska-komunita>

³¹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pred-libereckou-radnici-vlala-8.dubna-romska-vlajka-mestem-prosel-romsky-pruvod.vlajku-vyvesil-i-liberecky-kraj>

³² <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/radnice-v-jihlave-vyvesila-na-pocest-mdr-romskou-vlajku>

³³ <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/za-vychvalovani-valky-stihaji-zapasnika-grznara-40394712>

³⁴ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/zprava-o-extremismus-znovu-zminuje-spd-tomia-okamury-jako-xenofobne-populisticke-subjekt-extremiste-se-v-roce-2021>

Předseda SPD Tomio Okamura útočil na válečné uprchlíky z Ukrajiny po ruské invazi. Označoval je za „nepřizpůsobivé“ a tvrdil, že kvůli ukrajinským žákům klesne kvalita výuky na českých školách.³⁵

Bývalý poslanec SPD Miloslav Rozner byl potrestán půlročním podmíněným trestem s odkladem na jeden rok za zpochybňování genocidy, kterého se dopustil v roce 2017, když označil koncentrační tábor v Letech u Písku za „neexistující pseudokoncentrák“.³⁶

Bezpečnostní složky

Podle zástupkyně ombudsmana Šimůnkové policie několikrát pochybila při zatýkání Roma Stanislava Tomáše, který při zákroku v červnu 2021 zemřel. Šimůnková upozornila na rozpory ve výpovědích policistů a záchranářů i na to, že záchranná služba byla zavolána pozdě.³⁷

Média a kultura

Univerzita Karlova i správa univerzitních kolejí a menz vyvracely hoaxy kolující po sociálních sítích, podle kterých měla Kolej UK – 17. listopadu přijmout zvýšená bezpečnostní opatření kvůli nedalekému stanovému městečku pro romské uprchlíky z Ukrajiny. Podle ředitelky Kolejí a menz UK žádná zvýšená opatření však přijata nebyla.³⁸

Česká republika se dostala na stránky britského deníku The Guardian kvůli tomu, že na pražském Hlavním nádraží stovky lidí nocují v nehygienických podmínkách.³⁹

Dne 8. dubna se na nouzovém pohřebišti koncentračního tábora v Letech u Písku konal pietní akt k uctění památky romských i židovských obětí holokaustu.⁴⁰

³⁵ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/nechutne-a-xenofobni-vystoupeni-okamury-ve-snemovne.utocil-na-romske-uprchliky-oznacoval-je-nacistickym-vyrazem>

³⁶ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozner-lety-romsky-tabor-soud-trest-poslanec-spd.A220425_115521_domaci_remy

³⁷ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/monika-simunkova-policiste-v-pripadu-umrti-roma-v-teplicich-zavolali-zachranare-pozde>

³⁸ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/univerzita-karlova-i-koleje-uk-se-distancovaly-od-e-mailu-podle-ktereho-ma-byt-na-koleji-v-prazske-troji-kvuli-uprchlikum-z>

³⁹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/hnisajici-krize-romskych-uprchliku-na-hlavnim-nadrazi-v-praze-si-vsimplist-the-guardian>

⁴⁰ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/v-letech-u-pisku-se-8.kvetna-uskutecni-tradicni-pietni-akt-k-ucteni-pamatky-romskych-a-zidovskych-obeti-nacismu>

Po dvouleté pauze kvůli pandemii COVID-19 proběhl opět galavečer k Mezinárodnímu dni Romů. Hlavním tématem letošních oslav byla podpora válkou napadené Ukrajiny a válečných uprchlíků.⁴¹

Dvacetičlenná skupina mladých Romů začala spolupracovat na projektu Evropského centra pro práva Romů, Fóra pro lidská práva a organizace Romea, jehož cílem je boj proti online nenávisným projevům. Mladí dobrovolníci shromažďují předsudečné projevy a nahlašují je.⁴²

Veřejnost

Na internetu se v dubnu šířilo video, kde vystupuje průvodčí Českých drah a arogantně vyhazuje skupinu romských matek s dětmi z vlaku. Jde o uprchlíky z Ukrajiny, kteří se v té době mohli po ČR dopravovat zdarma, přesto po nich průvodčí požadoval platné jízdenky. Podle Českých drah nepochybil.⁴³

Romové zažívají nepřátelství a rasistické útoky i od lidí bydlících poblíž ubytovacích zařízení pro uprchlíky. Například v Havrníkách na Znojemsku se vedle místních obyvatel k předsudečným výrokům snížil i tamní starosta Aleš Kňazovčík.⁴⁴

Zástupci Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty kritizovali vládu za nedostatečnou spolupráci s těmi, kteří pomáhají válečným uprchlíkům s integrací. Podle nich chybí vymezení role státu, krajů, obcí i neziskového sektoru a komunikace je nedostatečná.⁴⁵

Občanská veřejnost kritizovala i postup brněnského magistrátu, který nezvládl zajistit důstojnou pomoc romským uprchlíkům. Před červnovým zasedáním zastupitelstva protestovali proti postupu vedení města aktivisté z kolektivu Sdružení a iniciativy Food not Bombs.⁴⁶ Skutečnou

⁴¹ <http://www.romea.cz/cz/kultura/tematem-oslav-mezinarodniho-dne-romu-v-praze-bude-podpora-vaalkou-napadene-ukrajiny>

⁴² <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/mladi-romsti-aktiviste-z-ceske-republiky-bojuji-proti-online-nenavistnym-projevum>

⁴³ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pruvodci-ceskych-drah-vyhodil-z-vlak-romky-s-malymi-detmi-z-ukrajiny-byl-sice-komisni-ale-nepochybil-tvrdi-ceske-drahy>

⁴⁴ https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-nehceme-je-tady-vinarskou-obec-deli-spor-o-ukrajinske-romy-201819?fbclid=IwAR31d-T3eDNZyZD_M2BXPLChjH2tEi0jyMMYBlk-urGmpwTerfHMN2QdZPA

⁴⁵ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/konsorciem-nevladnich-organizaci-pracujicich-s-migranty-neziskove-organizace-pomahaji-uprchlikum-bez-penez-statu-a-suplujj>

⁴⁶ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/fotogalerie-ulicka-hanby-pred-brnenskym-magistratem-zachovani-predstavitele-mesta-k-romskym-uprchlicim-z-ukrajiny>

pomoc tamním romským uprchlíkům, mezi kterými jsou především ženy a děti, začali organizovat dobrovolníci z Iniciativy Grand, kterým vadilo přehlížení utrpení uprchlíků i rasistický podtext ve vyjádřeních vedení města.⁴⁷

27. dubna proběhlo veřejné čtení jmen obětí romského a židovského holocaustu. Při této příležitosti zazněla i přednáška historičky Kateřiny Čapkové o holocaustu Židů a Romů na území Protektorátu Čechy a Morava.⁴⁸

Atmosféru koncentračního tábora v Letech u Písku přibližuje školám virtuální realita. Model tábora vypracovala organizace Romea ve spolupráci s Českým institutem informatiky, robotiky a kybernetiky ČVUT v Praze.⁴⁹

Kampaň HateFree Culture zahájila v ČR diskusní projekt, který má za cíl přivést k jednomu stolu lidi s opačnými názory. Projekt Česko si povídá proběhl v květnu a červnu po celé republice.⁵⁰

⁴⁷ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/v-brne-se-na-pomoc-romskym-uprchlikum-zformovala-iniciativa-grand-neudrzitelnou-situaci-romskych-zen-z-ukrajiny-resi>

⁴⁸ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/primy-prenos-tiskova-konference-k-verejnemu-cteni-zidovskych-a-romskych-jmen-obeti-holocaustu-jom-ha-soa>

⁴⁹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/navstivit-misto-utrpeni-romu.romea-nabizi-workshopy-s-virtualni-realitou-tabora-v-letech-u-pisku-nejen-pro-skoly>

⁵⁰ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/nehadejte-se-na-sitich-zajdete-spolu-na-kafe.akce-cesko-si-povida-propoji-lidi-odlisnych-nazoru.zapoji-se-i-zpravodajsky>

Poznámky k metodologickým charakteristikám této zprávy

Případy popsané v kvartální zprávě jsou ty, které byly zaregistrovány zaměstnanci a zaměstnankyněmi organizace In IUSTITIA během terénní práce a vlastního monitoringu médií a internetu. Dále některé případy nahlásili sami poškození či svědci.

Předsudečná pohnutka je v této zprávě identifikována jako předběžná – expertní. In IUSTITIA se snaží incidenty, které byly zaznamenány jejími silami, ověřovat, a to zejména ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. V kvartálních zprávách se nevyskytují incidenty, které In IUSTITIA přejímá z policejních statistik po uplynutí kalendářního roku do příslušných výročních zpráv o stavu předsudečného násilí v ČR. Z toho důvodu se údaje obsažené v kvartálních zprávách a výroční zprávě za daný rok budou nezbytně lišit.

S ohledem na interpretaci prezentovaných dat je třeba dále doplnit, že u kategorií typu škody, formy útoku a pohnutky platí, že incident mohl být charakterizován více než jedním znakem. Například jeden incident mohl být zaregistrován jako protiromský a protimuslimský zároveň. U některých případů naopak mohly být znaky neznámé nebo zatím neobjasněné. Proto je nutno k jejich interpretaci přistupovat opatrně.

Podrobněji je metodika monitorování předsudečného násilí zpracována ve výročních zprávách.

Neprošlo jazykovou korekturou.